

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

วัยที่สิ้นสุดความเป็นเด็ก และกำลังจะพัฒนาไปสู่วัยผู้ใหญ่อายุประมาณ 13 - 21 ปี หรือที่เราเรียกกันว่า วัยรุ่นนั้นอาจกล่าวได้ว่า เป็นวัยที่มีความสำคัญช่วงหนึ่งในชีวิตมนุษย์ เพราะเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ก็มีผลทำให้วัยรุ่นขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และประสบปัญหาในการปรับตัว จะเห็นได้ว่า วัยรุ่นมักมีพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากวัยอื่น ๆ เป็นต้นว่า การแต่งกาย ภาษาที่ใช้พูดซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำตัวของเขา บางครั้งก็เป็นการยากที่บุคคลในวัยอื่น ๆ จะเข้าใจพฤติกรรมของวัยรุ่น (จิราภรณ์ อารยะรังษัญญ์ 2531: 70)

ปัจจุบันในสังคมทุกแห่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ชีวิตในระหว่างวัยรุ่นจัดเป็นระยะที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในสมัยก่อนนักจิตวิทยาพยายามย้่าถึงความสำคัญของชีวิตทารกและวัยเด็กจนละเลยไม่ได้ศึกษาถึงความสำคัญของเด็กวัยรุ่นเท่าที่ควร จนกระทั่งได้เกิดมีเด็กเกเรเพิ่มพูนมากขึ้น ดังจะได้พบและได้ยินเรื่องราวต่าง ๆ ของวัยรุ่นที่กล่าวถึงอยู่เสมอ ทั้งในบ้าน ในโรงเรียน ในสถาบัน ในองค์การต่าง ๆ ตลอดจนตามหน้าหนังสือพิมพ์ ในวิทยุและโทรทัศน์ ในจำนวนเด็กเกเรหรือเด็กที่มีปัญหาต่าง ๆ นั้น มีทั้งวัยรุ่นชายและหญิงปะปนอยู่มากกว่าเด็กวัยเล็ก นี้เองจึงเป็นสิ่งกระตุ้นเตือนให้นักจิตวิทยาและนักการศึกษาทั้งหลายหันมาสนใจศึกษาพฤติกรรมของวัยรุ่นกันอย่างแพร่หลายยิ่งขึ้น (สุชา จันทน์เอม 2529: 1)

ในการศึกษาจิตวิทยาปัจจุบันมุ่งยึดเอาพฤติกรรมเป็นสำคัญ พฤติกรรมในที่นี้คือการกระทำหรือความประพฤติของเด็กที่ได้แสดงออกมาทั้งที่เรามองเห็นและมองไม่เห็น เนื้อหาหลักจิตวิทยาวัยรุ่น ส่วนใหญ่เราจะศึกษาถึงการกระทำหรือพฤติกรรม ความเจริญเติบโต ความต้องการ ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ตั้งแต่การย่างเข้าสู่วัยรุ่นจนถึงวัยเป็นผู้ใหญ่ (สุชา จันทน์เอม 2529: 5-6)

เหตุผลที่เราต้องศึกษาพฤติกรรมของวัยรุ่น John E. Horrocks (1976: 4) ได้กล่าวว่า

1. เพราะเด็กในวัยนี้จะต้องเจริญเติบโตก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ จะทำอะไรลงไป เราต้องเข้าใจ และหาทางช่วยส่งเสริมให้เจริญเติบโตไปในทางที่ดี
2. เพราะเด็กวัยนี้เต็มไปด้วยปัญหา เป็นวัยที่ทำให้เด็กเกิดเป็นโรคจิต โรคประสาท เกิดเป็นพวกพาลเกรหรือต่อต้านสังคมได้ง่าย ดังนั้น เราควรจะต้องศึกษาทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ เพื่อหาทางช่วยเหลือเขาเท่าที่ควรก่อนที่จะสายเกินแก้
3. เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยแห่งความคิดเพื่อฝัน บางทีก็ฝันจนจำเป็นที่เราจะต้องประคับประคองให้ความคิดของเขาพัฒนาไปในทางที่ถูกที่ควร มิฉะนั้นแล้วจะทำให้คิดเพื่อฝันไปโดยไม่มีขอบเขตจำกัด
4. เพราะเด็กวัยนี้เป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ เด็กจะเริ่มสร้างปรัชญาของชีวิต และอุดมคติของตนในวัยนี้ เขาจะเริ่มหาทางประกอบอาชีพ หรือบางคนอาจจะประสบความผิดหวังในวัยนี้ ดังนั้น วัยนี้จึงเป็นวัยที่สำคัญในชีวิตของคนเรา ซึ่งควรศึกษาวัยนี้ให้มากเป็นพิเศษ

ปัจจุบันนักวิชาการด้านวรรณกรรมได้นำเอาหลักทฤษฎีต่าง ๆ ทางจิตวิทยาเข้ามาศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละครในวรรณกรรมต่าง ๆ เนื้อเรื่องของวรรณกรรมดีเด่นหลายเรื่อง สะท้อนให้เห็นสาเหตุจากความขัดแย้งทางจิตของตัวละคร สะท้อนให้เห็นสภาวะความกดดันทางจิตวิทยา รวมไปถึงการที่ตัวละครต่าง ๆ แสดงพฤติกรรมออกมาเพราะอำนาจบังคับจากจิตใต้สำนึก (กระแส มลายาภรณ์ และ ชุตตา จิตนิทัศน์ 2528: 104)

วรรณกรรมปัจจุบัน มีรูปแบบการแต่งขยายตัวมากขึ้นกว่าวรรณกรรมในอดีต และแต่ละรูปแบบยังขยายออกไปอีกมาก ได้แก่ สารคดี บทละคร บทร้อยกรอง นวนิยาย และเรื่องสั้น วรรณกรรมปัจจุบันจะเน้นเรื่องการเสนอข้อคิดหรือความคิดเห็น อันจะเป็นการจุดไฟปัญญาให้แก่ผู้อ่าน โดยเฉพาะนวนิยายหรือเรื่องสั้น มีกลวิธีการเสนอเรื่องให้น่าติดตามอย่างมากมาตั้งแต่การเปิดเรื่อง ปิดเรื่องให้น่าสนใจและประทับใจ การเล่าย้อนหลัง การสร้างตัวละคร การแนะนำตัวละคร การใช้สัญลักษณ์ ฯลฯ กลวิธีการเสนอเรื่องอีกอย่างหนึ่งที่น่าสนใจคือ การเสนอเรื่องด้วยแนวคิดหรือปรัชญาแบบใดแบบหนึ่งหรือปนกัน (รินฤทัย สัจจพันธ์ 2526: 2-4)

นวนิยายคือ เรื่องเล่าขนาดยาวที่เกี่ยวกับบุคคลที่ไม่มีตัวตนจริง นวนิยายเป็นทั้งเรื่องจริงและเรื่องเท็จ กล่าวคือ แม้ว่าบุคคลและพฤติกรรมต่าง ๆ จะไม่ได้เกิดขึ้นจริง แต่ตัวละครในนวนิยายนั้นก็ เป็นที่ยอมรับว่าเป็นแบบฉบับของบุคคลที่มีชีวิตจริง และพฤติกรรมของตัวละครก็สอดคล้องกับลักษณะความเป็นไปที่ปรากฏขึ้นจริง ในสถานที่และยุคสมัยนั้น ๆ (рінฤทัย สัจจพันธ์ 2526: 49)

ทั้งนี้ เพราะนวนิยายเป็น เรื่องที่สะท้อนวิถีชีวิตและสังคมปัจจุบัน เป็นเสมือนกระจกเงาบานใหญ่ที่สะท้อนให้รู้จักชีวิต รู้จักสังคม รู้จักมนุษย์ ในแง่คิดและคลายปัญหาในบางครั้ง นอกเหนือจากมุ่งให้ความเพลิดเพลิน นวนิยายจึงสนองจิตวิทยาของผู้อ่านได้หลายอย่าง ทั้งเรื่องจินตนาการ ความเพ้อฝัน และความเป็นไปไม่ได้ในชีวิตจริง ยิ่งนวนิยายเรื่องใดให้ข้อคิดอันเป็นประโยชน์แก่ชีวิต ชี้นำให้เห็นความเป็นจริงในแง่มุมต่าง ๆ ก็ย่อมเป็นนวนิยายที่มีคุณค่าและคงทนต่อกาลเวลายิ่งขึ้น (рінฤทัย สัจจพันธ์ 2526: 50-51)

นวนิยายสะท้อนสังคมคือ นวนิยายที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมส่วนใดส่วนหนึ่ง ในสมัยหนึ่งโดยผู้ประพันธ์อาจแสดงสภาพความเป็นไปโดยทั่ว ๆ ไป หรือมุ่งที่จะชี้ให้เห็นปัญหาความเป็นอยู่ในสังคมของมนุษย์ด้านใดด้านหนึ่งก็ได้ และในบางครั้งนักเขียนอาจสอดแทรกแนวความคิดของตนเกี่ยวกับทางออกหรือข้อยุติปัญหานั้นลงไป ในนวนิยายด้วย ดังนั้นนวนิยายแนวนี้ นอกจากสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมโดยทั่วไปแล้ว บางเรื่องก็อาจมีส่วนสำคัญในการปฏิรูปสังคมได้เหมือนกัน เช่น เรื่อง Uncle Tom's Cabin (กระท่อมน้อยของลุงทอม) ของ Harriet Beecher Stowe นักเขียนสตรีชาวอเมริกัน ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นปฐมเหตุที่ก่อให้เกิดการเลิกทาสในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

สำหรับในวรรณกรรมไทยนั้น แม้จะยังไม่ปรากฏนวนิยายเรื่องใดมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างจริงจัง แต่ก็มีนวนิยายสะท้อนสังคมที่มีคุณภาพอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น เรื่อง ผู้ดีของดอกไม้สด ทุงมหาราชของเรียมเอง สงครามชีวิตของศรีบูรพา สี่แผ่นดินของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช สนิมสร้อยของรงค์ วงษ์สวรรค์ ทะเลฤกษ์ของสุวรรณี สุคนธา ตะวันตกดินของกฤษณา อโศกสิน ลูกอีสานของคำพูน บุญทวี ครัวบ้านนอกของคำหมาน คนไถ และข้าวนอกนาของสีฟ้า เป็นต้น (ประทีป เหมือนนิล 2523: 72-73)

ตั้งแต่เริ่มงานเขียนหนังสือจนถึงก่อนปี 2512 กล่าวได้ว่างานเขียนส่วนใหญ่ของสีฟ้ายังเป็นเรื่องของนวนิยายพาฝัน และประสบการณ์ที่เป็นเรื่องส่วนตัว จนกระทั่งมาเขียน "ทางโค้ง" ในช่วงปี 2511 - 2512 นั้นเอง จึงมาจับปมสำคัญในเรื่องของมิตรภาพบริสุทธิ์ระหว่างเด็กที่ยังไม่ถูกมอมเมาด้วยค่านิยมในสังคมมากนัก ตลอดจนเรื่องของปัญหาทางจิตของวัยรุ่นอันเป็นผลมาจากความไม่เข้าใจกันในครอบครัว (ทางโค้ง) สีฟ้าให้เหตุผลในการเขียนเรื่องทำนองนี้ขึ้นมาเพราะ

1. จากความสะเทือนใจ เมื่อเห็นปัญหาคับข้องของคนที่อยู่ร่วมสังคมก็อยากสะท้อนแทนความรู้สึกของเขา
2. มองเห็นว่าความเปลี่ยนแปลงในชีวิตคนนั้นเกี่ยวพันกับสังคม จนเราไม่สามารถแยกจากการเมืองและสังคมได้อย่างเด็ดขาด (เรื่องจากปก 2527: 21)

ดังนั้น การศึกษานวนิยายของ "สีฟ้า" ที่สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมและปัญหาของวัยรุ่น โดยนำทฤษฎีทางจิตวิทยามาประกอบนั้น จะทำให้เข้าใจและรับรู้ถึงความต้องการ ความสนใจ และปัญหาต่าง ๆ ของวัยรุ่นได้ชัดเจน

ในปัจจุบันนี้การศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบ จะเป็นเครื่องมือที่เข้าสู่ความสำคัญอันยิ่งใหญ่ที่แผ่อยู่เป็นอันมาก เช่น ปรัชญา ภาษาศาสตร์ จิตวิทยา สังคมวิทยา ฯลฯ วิธีการของวรรณคดีเปรียบเทียบ นอกจากจะช่วยให้การสอนการศึกษาไล่หลังการแต่งวรรณคดีสมัยใหม่ไปติด ๆ แล้ว ยังช่วยให้การวิเคราะห์ของศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบเป็นไปอย่างถูกหลักวิชาการด้วย (สิทธา นิธิภูวาล 2525: 10) ดังนั้น ศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบจึงเป็นงานวิจัยทางวิชาการที่ครอบคลุมไปอย่างกว้างขวาง ทั้งด้านภาษาศาสตร์ ปรัชญา จิตวิทยา และศาสตร์ต่าง ๆ ที่แผ่อยู่ในวรรณคดี โดยการค้นหา และวิเคราะห์บ่อเกิด อิทธิพล สัมพันธภาพ และศาสตร์ ซึ่งมีอยู่ในการแต่งวรรณคดี

การค้นห่าบ่อเกิด คือการศึกษาต้นตอหรือกรูแห่งความคิดของผู้แต่ง บ่อเกิดดังกล่าวอาจจะเป็นเรื่องราวชีวิตของผู้แต่งเอง หรือชอบประสบการณ์ต่าง ๆ ของบุคคลที่แวดล้อมตลอดจนการศึกษาที่ผู้แต่งได้รับ

การค้นหาค้นหาอิทธิพล คือการศึกษาสิ่งที่มีอำนาจผลักดันให้ทิศทางของความคิดผู้แต่งหันเหเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และศึกษาสิ่งที่บันดาลให้ความคิดของผู้แต่งเป็นเช่นนั้น

สัมพันธภาพ คือการศึกษาความเหมือนหรือความแตกต่างกันในวรรณคดี ทั้งที่เป็นวรรณคดีแต่ละชั้น แต่ละยุคสมัย และแต่ละประเทศ เช่น การค้นหาสัมพันธภาพระหว่างรามายณะฉบับทมิฬ กับรามเกียรติ์ของไทย และของเขมร เป็นต้น

การค้นหาคาสตร์ คือการศึกษาลักษณะของวิชาการต่าง ๆ ที่ผู้แต่งนำมาใช้ จะโดยจงใจหรือไม่ก็ตาม เช่น ยุทธศาสตร์ ปรัชญา จิตวิทยา (สิทธา นิธิจิววอล 2525: 3) ผู้แต่งนวนิยายจะใช้ความรู้จากประสบการณ์ร่วมกับความรู้เชิงวิชาการมาใช้ในการผูกเรื่องและคลี่คลายปมปัญหาในเรื่อง

ดังนั้น การศึกษานวนิยายของสีฟ้า ในเชิงวรรณคดีเปรียบเทียบจะทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจถ่องแท้ถึงต้นตอของเนื้อเรื่อง แนวคิด ปัญหา และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา ซึ่งผู้แต่งได้สอดแทรกไว้ในนวนิยาย อีกทั้งสามารถนำเอาจิตวิทยามาวิเคราะห์ เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครของสีฟ้าได้ดีมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นตัวละครชาย หญิง ผู้สูงอายุ ตลอดจนวัยรุ่น ซึ่งเป็นตัวละครที่สีฟ้าสร้างได้ดีที่สุดและสมจริงที่สุด การศึกษาวรรณคดีในเชิงเปรียบเทียบ โดยเฉพาะการค้นหาคาสตร์เป็นเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละคร ที่มีความหลากหลาย สมเหตุสมผล และมีการพัฒนาไปตามสภาพของวัยสิ่งแวดล้อม และการศึกษา

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์งานเขียนประเภทนวนิยายของ "สีฟ้า" ในช่วง พ.ศ. 2505 - 2531 โดยวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละครวัยรุ่น ทั้งที่เป็นตัวละครเอกและตัวละครประกอบ ตามทฤษฎีทางจิตวิทยาและตามจินตนาการของผู้ประพันธ์
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาของตัวละครวัยรุ่นตามทฤษฎีจิตวิทยาและตามจินตนาการของผู้ประพันธ์

แนวคิดหลัก

ตัวละครของ "สีฟ้า" มีพฤติกรรมที่น่าสนใจในทางจิตวิทยา สามารถวิเคราะห์ได้ด้วยทฤษฎีจิตวิทยา จะสามารถนำมาใช้เพื่อให้เข้าใจตัวละครได้ดีขึ้น

ขอบเขตและวิธีการศึกษาวิจัย

ขอบเขตและข้อจำกัดในการศึกษา

1. ศึกษาทฤษฎีจิตวิทยาวัยรุ่นและจิตวิทยาพฤติกรรม อันเป็นพื้นฐานการวิเคราะห์ จะพิจารณาเฉพาะพฤติกรรมและปัญหาของวัยรุ่น อันจะทำให้เข้าใจพฤติกรรมและปัญหาของตัวละครวัยรุ่นในนวนิยายของ "สีฟ้า" ได้อย่างชัดเจน
2. นวนิยายที่ใช้ในการศึกษาเป็นนวนิยายที่ค้นคว้าได้ว่า ตีพิมพ์จำหน่ายครั้งแรกในระหว่าง พ.ศ. 2505 - 2531 และคัดเลือกเฉพาะนวนิยายที่เกี่ยวกับตัวละครวัยรุ่น เพื่อใช้ในการศึกษา

วิธีการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและหนังสือ (Documentary research) โดยมีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางจิตวิทยา เรื่องจิตวิทยาวัยรุ่นและจิตวิทยาพฤติกรรม
2. ศึกษานวนิยายที่สะท้อนปัญหาของวัยรุ่นตั้งแต่ พ.ศ. 2505 - 2531
3. ศึกษาประวัติชีวิตของ ม.ล.ศรีฟ้า มหาวรรณ
4. วิเคราะห์นวนิยายที่มีการนำเสนอสารัตถะเกี่ยวกับวัยรุ่น พฤติกรรม และปัญหาของวัยรุ่น นำทฤษฎีจิตวิทยามาประกอบการวิเคราะห์ในแง่วรรณคดีวิจารณ์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เป็นการศึกษานวนิยายไทย โดยนำความรู้ทางจิตวิทยามาประกอบกันเป็นแนวทางหนึ่งของวรรณคดีเปรียบเทียบ นับว่าเป็นการส่งเสริมการศึกษาวรรณกรรมให้กว้างขวางขึ้น

2. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจพฤติกรรมวัยรุ่นในลักษณะต่าง ๆ และทำให้ผู้อ่านมีมุมมองในการวิจารณ์และวิเคราะห์นวนิยายได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะนำไปสู่การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายกับจิตวิทยาในแง่มุมอื่น ๆ ต่อไป